

Áruk szállítása és átvétele s a háború.

Irta: Dr. Halasi Béla, az O. M. K. E. titkára.

Az áruszállításra vonatkozó szerződések tárgyában a különféle érdekeltségek sürgették a miniszteriumtól külön rendelet kibocsátását. Különféle irányokban; az eladók olyan rendeletet kívántak, hogy a moratorium kezdete előtt megrendelt árut csupán készpénzfizetés ellenében legyenek kötelesek a vevőnek átadni, míg a vevők csoportja részéről egy radikális megoldás terve is felmerült, hogy nevezetesen a szerződéseket a felek bármelyike jogosítva legyen egyszerűen megszüntetni nyilvánítani. Mi úgy tudjuk, hogy a kormány nem akarja ezeket a kérdéseket megbolygatni, hanem az általános magánjog, jelenleg is érvényben álló szabályait tekintve a jogviszonyok jövő elbírálása szempontjából is irányadóknak. Ennek alapján óhajtjuk az itt felmerülő kérdések egy részét röviden megvilágítani.

Először is a vis major kérdése. A legfőbb általános tétel, hogy a háború

önmagában véve vis major nem jelent

s legfeljebb a háború folytán állhatnak és kétségkívül igen gyakran elő is állanak egyes körülmények, amelyek felsőbb hatalmas (vis major) reprezentálnak. De ezt minden egyes esetben bizonyítani kell. Jogszabály hiányában a bíróság fogja tudni mérlegelni, hogy hol és mikor forognak fenn az adós hatalmán kívül eső és általa rendes vagy fokozott gondossággal el nem hárítható körülmények, amelyek vis majornak minősíthetők. Pl. ha az eladó a nyers anyagot nem tudta az áru előállításához beszerezni, mert az ellenséges államokból kellett volna behoznia, ez kétségkívül vis major; ugyancsak ha a rendelkezésre álló nyersanyagot vagy árut a katonaság lefoglalta és nincs módjában ezt az árut a vevő részére máshonnan beszerezni. Nem egyedi, hanem helyettesíthető áruk eladásánál (pl. gabona, vászon, stb.) ugyanis az eladó erre véleményünk szerint kötelezve van s az a körülmény, hogy az új beszerzés csak nagyobb költséggel történhetik, sőt esetleg drágábban, mint amennyiért az árut a vevőnek lekötötte, nem menti fel őt, nem jelent részére vis major. Kétségtelen, hogy kérdésünk szempontjából vis major rendszerint csak az eladónál fordulhat elő. A vevő kötelessége ugyanis kettős: az árut átvenni és a vételárát megfizetni. Az előbbi pontnál vis major esete csak a legrendkívülőbb körülmények között merülhet fel, így például, ha háboruba vonult s nincs senki, aki az árut helyette átvehetné (bár a jelenlegi jog szempontjából ez is vitatható). Ennek a kereskedőink által sok helyütt követett gyakorlatnak, hogy az áruk átvételét egyoldalúan megtagadják, jogi alapja nincs s mint fentebb jeleztük, ilyen irányú rendelet kibocsátása nem is várható. A vételár megfizetésének kötelezettségét illetőleg pedig a jelenlegi joggyakorlatunk szerint vis major esete egyáltalában nem foroghat fenn, minthogy az adós bármilyen véletlenül előálló fizetési képtelensége vis majornak nem tekintetik.

A kereskedők, akik a vevőket reprezentálják, attól is tartanak, hogy a megrendelt árut esetleg csak olyan időben fogják megkapni, amidőn már az illető árucikk szezonja elmúlt s így többé megfelelően nem értékesíthető. Amennyiben a késedelem a szállítási akadályokkal függ össze, ez a veszély kevésbé fenyeget, minthogy ezen akadályok hovatovább megszűnnek vagy legalább is csökkennek. Némelyik eladó olyan eljárást követett, hogy az árut átadta a szállítmányozónak, illetőleg fuvarozónak, hogy ezzel a küldésnek veszélyét és a késedelem következményeit is a vevőre hárítsa. Helykülönbség melletti vételnél, amidőn nevezetesen a teljesítési hely a vevő lakhelyétől különbözik (s az adás-vételi ügyletek rendszerint ilyenek) a fuvarosnak való átadással a veszély tényleg átmegy a vevőre. Ez azonban véleményünk szerint csak arra vonatkozik, ha a szállítás a rendesnél hosszabb ideig tart. De amidőn az illető közlekedési berendezések szállítást egyáltalában nem eszközölnek, pl. a közönséges áruforgalmat egészen szüneteltetik, az eladó nem mentesülhet egyszerűen azért, hogy az árut a fuvarozóhoz elviszi és nála hagyja, amint ezt igen sok esetben megtette. A kereskedelmi törvény értelmében az eladó ugyanis az elküldésnél a rendes kereskedő gondosságával tartozik eljárni s az árunak a fuvarozónál való ilyen céltalan elhelyezése szerintünk nem felel meg azon rendes kereskedelmi gondosságnak, amely szükséges, hogy a veszély a vevőre háríttassék.

Ha az áru idejekorán való szállítása vis major folytán nem történhetik meg, pl. az eladó azért szállította az árut késedelmesen, mivel a nyersanyagot beszereznie, szakmunkásokat üzembe állítania a háborús bonyodalmak folytán lehetetlen volt, köteles-e a vevő az ilyen árut utóbb átvenni? A megoldás attól függ, hogy a vétel záros határidőre köttetett-e vagyis olyan volt-e, amelynél a szállítási határidő a felek szándéka szerint az ügylet *lényeges feltételét képezte?*

A szorosan vett szezoncikkre ilyen értelemben véve záros határidőre szóló ügyletek.

Ezeknek természete, hogy a határidő eltelte után a vevő nem köteles az árut átvenni, tekintet nélkül az eladó vétkességére, vagy a vis majorra. Így rendelkezik polgári törvénykönyvünk tervezete is. Az eladó véletlensége vagy a részéről fennforgott vis major csupán a késedelem egyéb következményeire, mint különösen a kártérítésre bír befolyással. Tervezetünk szerint e mellett a vevő a késedelmesen küldött árut az adós vétkességére való tekintet nélkül visszatasshatja akkor is, ha az átvétel rá nézve érdekét veszítette; ezt a tételt joggyakorlatunk alkalmasint nem fogja tágan értelmezni.

Sokat vitatott kérdés, hogy köteles-e az eladó a moratorium elrendelése előtt vállalt szállítási kötelezettségének a moratorium

ideje alatt eleget tenni anélkül, hogy a vevőtől készpénzfizetést követelhetne. Véleményünk szerint a fennálló jog értelmében az eladó csakis abban az esetben tagadhatja meg a hitelbe való szállítást, ha a vevő hitelképessége időközben annyira megromlott, hogy neki többé áru nem szállítható a megnyugvás legkisebb mértékével sem. A háború folytán beállott általános vagyonszökkenés azonban erre a feltevésre egymagában kellő alapot nem nyújt, az eladó minden egyes esetben konkludens tényekkel tartozik bizonyítani a vevő helyzetének leromlását, sőt szukcesszív szállításoknál, amelyeknél a vevő minden egyes részletszállítás után fizetett, szintén köteles a moratorium alatt szállítani. Igaz, hogy így az előirányozottnál jóval nagyobb hitelt kénytelen nyújtani, ebben az esetben tehát ő kénytelen a kockázatot viselni.

Ha a vevő igénybe veszi a moratorium által adott halasztást s ennek keretein belül a kötés értelmében fizet, joga van-e a pénztári engedményt (skonto) levonni? A kötés például így hangzik: „30 nap és 5 % skonto” a vevő pedig igénybe veszi a moratoriumot és a 30 napot ennek feloldásától számítja. A kérdés egységesen nem oldható meg, mindig az egyes esetet kell megvizsgálni. A legtöbb esetben azonban véleményünk szerint a vevő jogosítva lesz az engedményt levonni, minthogy ő a fenti példa esetén korábban fizet, mintha engedmény nélkül pl. 3 vagy 6 hónapi fizetésre szerződött volna és a moratorium, illetőleg az ezt feloldó rendelet keretein belül a megfelelő esedékesség időpontjában fizetne. Az eladónak ezzel szemben joga van a 30 nap eltelte után a moratorium időtartamára az engedményből a törvényes kamatot levonásba hozni. A kérdés megoldásához mindenesetre szükséges volna a moratorium feloldására vonatkozó rendeletet elismerni.

Az áruk szállításának és átvételének kérdése ezeken felül még számtalan jogvitának alapját fogja képezni. Hozzátehetjük, hogy az erre vonatkozó joganyag meglehetősen bizonytalan s hogy ezen kérdésekben a bíróságok aligha fognak egyöntetűen eljárni. A megoldásnak legbiztosabb módja, ha az eladó és vevő igyekezik a közöttük függőben levő kérdéseket barátságos uton, egyezséggel megoldani. Fel kell tételeznünk, hogy az eladók végsősoron nem fognak merev álláspontra helyezkedni, hiszen amellet, hogy a kérdések megoldása sok esetben bizonytalan, az sem áll érdeklükben, hogy vevőik anyagi romlását idézzék fel. A háború folytán elkerülhetetlenül előidézett károkat lehetőleg arányosan kell elosztani, s ha a kereskedőtársadalom úgy az eladók, mint a vevők részéről a helyzet magaslatára tud emelkedni, akkor sikerülni fog a legtöbb vitás kérdést békés uton elintézni.

Felelős szerkesztő: Pásztor József.

Kiadótulajdonos: Várnay L.

„ROSSUTH” kávéház

KERTHELYISÉGÉBEN

MA és MINDEN NAP

szabad bemenet.

Headete 9 órakor

világhírű Gaumont-mozgóképek

Ma vasárnap

Nagy Tombola-est

remek nyeregménekekkel.

FRANZ FERCSI jóhírlő díjnyú zenekara muzsikál

Vendéglőben

KÁVÉHÁZBAN

Fűszerkereskedésben

Csemegeüzletben

MINDENÜTT KÉRJEN HATÁROZOTTAN

SZT. ISTVÁN

Csak ez az eredeti, a valódi!!!

ÓVAKODJÉK

duplamalátasört. az UTÁNZATOKTÓL!!